

A kriptovaluták szerepe a fenntartható gazdaságban

XVI. SOPRONI PÉNZÜGYI NAPOK
pénzügyi, adózási és számviteli szakmai és tudományos konferencia
Sopron, 2022. szeptember 28–30.

KONFERENCIAKÖTET

Szerkesztők:

Széles Zsuzsanna – Resperger Richárd – Szőke Tünde Mónika

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

Sopron, 2022

Közreadja:
SOPRONI EGYETEM
LÁMFALUSSY SÁNDOR KÖZGEZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Felelős kiadó: Prof. Dr. Fábián Attila
a Soproni Egyetem rektora

Szerkesztők:
Széles Zsuzsanna
Resperger Richárd
Szőke Tünde Mónika

Lektorok:

Bazsóné Bertalan Laura	Obádovics Csilla
Baranyi Aranka	Paár Dávid
Bartók István	Pappné Vancsó Judit
Jankó Ferenc	Papp-Váry Árpád
Keresztes Gábor	Széles Zsuzsanna
Kópházi Andrea	Szóka Károly
Kovács Tamás	Tóth Balázs István
Mészáros Katalin	Varga József
Németh Nikoletta	

Technikai szerkesztő:
Takács Eszter

A könyv a Soproni Egyetem és a Magyar Nemzeti Bank közötti együttműködés keretében, a Magyar Nemzeti Bank támogatásával készült.

ISBN 978-963-334-451-4 (nyomtatott)

Nyomdai kivitelezés: OOK-Press Kft.
Felelős vezető: Szűcs Judit

©Minden jog fenntartva.

TARTALOM

PLENÁRIS ELŐADÁSOK	7
Költségvetési stabilitás és gazdaságpolitikai mozgástér 2022 őszén – 2022: a növekvő kockázatok éve	
KOVÁCS Árpád.....	9
Hogyan támogatják a számvevőszékek a fenntartható fejlődési célok elérését?	
PULAY Gyula.....	23
FENNTARTHATÓSÁG A GAZDASÁG FÓKUSZÁBAN	39
Bulgária: az eurozóna 21. tagja?	
FERKELT Balázs.....	41
Egy fenntartható pénzügyi rendszer, a parciális iszlám bankrendszer szabályozása Európában	
CSEH Balázs.....	54
ZÖLD PÉNZÜGYEK ÉS ZÖLD SZÁMVITEL A GYAKORLATBAN	65
ESG szemlélet az államkötvénypiacokon	
BODÓ Regina	67
A nem pénzügyi információk közzétételi standardjai bevezetésének vállalati kihívásai	
BARTÓK István János.....	82
A 4/2013-as (I.11) kormányrendelet kapcsolata az önkormányzati alrendszert érintő reformokkal	
TÓTH Balázs.....	93
A változók dinamizálásának hatása logisztikus regresszió alapuló csődelőrejelzési modellek esetében	
SZÁNTÓ Tünde Katalin	110
A pénzügyi tudatosság vizsgálata egy primer kutatás tükrében	
BARANYI Aranka – BENCSIK Márta – CSERNÁK József.....	122
A beszámolóik összehasonlíthatósága a magyar számviteli törvény függvényében	
TÓTH Rita – KOVÁCS Tamás.....	139
Zöld pénzügyi megoldások Magyarországon	
SZÉLES Zsuzsanna – SIDLOVICSNÉ TÓTH Ildikó – BARANYI Aranka	147
Audit Planning, Literature Review	
TÓTH, Gábor – SZÉLES, Zsuzsanna	161

ZÖLD GAZDASÁGFEJLESZTÉS	
– FENNTARTHATÓ MEGOLDÁSOK	169
Lean alkalmazás a szállodaiparban	
PANKOTAY Fruzsina Magda.....	171
Szelektív hulladékgyűjtés Vas megye háztartásaiban	
MÉSZÁROS Katalin – NÉMETH Nikolett.....	178
Az egyetemi szféra piaci finanszírozásának elmúlt pár éves eredményei	
CZIRAKI Gábor	194
A környezetvédelem és a fenntarthatóság megjelenése a középiskolai	
oktatásban néhány tantárgyi példafeladaton keresztül	
RESPERGER Richárd	206
Benchmarking alapú termékfejlesztés a csomagküldő szektorban	
HACKL János.....	224
A távmunka aktuális kérdései nagyvállalatok esetében	
KERESZTES Gábor – TÓTH Dorina Anikó.....	241
A rövid ellátási láncok szerepe a fenntartható városi	
élelmiszerellátásban	
BAZSÓNÉ BERTALAN Laura.....	259
A geoparkok szerepe a helyi gazdaságfejlesztésben a Novohrad-Nógrád	
UNESCO Globális Geopark példáján keresztül	
PAPPNÉ VANCSÓ Judit.....	274
Edukációs tevékenység a TikTokon? – tapasztalatok egy pénzügyi	
tudatosság kampány példáján	
PIRGER Tamás – LIPTÁK Katalin – HORVÁTH Kata.....	288
How do Generation Y and Z Relate to the Practices of Companies	
Towards Sustainability? Focusing on Cafés and Catering Units	
Specializing in Non-Alcoholic Drinks in Sopron and Győr	
NYIKOS, Bendegúz Richárd – MÉSZÁROS, Katalin.....	296
FENNTARTHATÓ GAZDASÁG,	
FENNTARTHATÓ FINANSZÍROZÁS.....	311
Emelkedő energiaárak, kamatok és infláció hatása az alternatív	
energiát felhasználó projektek megtérülésére	
CZIPF Csongor	313
Hogyan szolgálja a közösségi finanszírozás a fenntarthatóságot?	
HORVÁTH András.....	335
A pénzügyi kultúra pénzleértékeléssel kapcsolatos hiedelmei az egri	
felsőoktatási hallgatók körében	
CSORBA László.....	348
A digitális jegybankpénz (CBDC) – mint a pénz új megjelenési formája	
– vizsgálata a felhasználói szempontok előtérbe helyezésével	
MIZSAK Márta – KERÉNYI Ádám.....	372

Miért döntünk a vállalati életciklusoknak megfelelő pénzügyi menedzselés mellett? – Kutatási részeredmények a magyar KKV-szektorban	
ANTAL Anita – KATITS Etelka	384
Az intellektuális tőkeelemek közzététele az éves jelentésekben – a tartalomelemzéses módszer problematikája	
KOVÁCS Zsuzsanna Ilona.....	406
A CSOK-támogatás addicionális gyermekvállalásra gyakorolt hatása és az újjépítésű ingatlanok családalapítást ösztönző hatása az ország nyugati és középső régióiban	
OBÁDOVICS Csilla – PLÖCHL Kata	418
Fenntartható aktív turizmus	
HOSCHEK Mónika – MÉSZÁROS Katalin – NÉMETH Nikoletta.....	442
A KRIPTOVALUTÁK ÉS A BLOCKCHAIN TÉRHÓDÍTÁSA.....	459
Blokklánc alapú technológiai újítások az egészségügyben	
KUCSÉBER László Zoltán – SÁGI Judit	461
Fashion Industry Projects Realized with the Use of Web3	
PAULOVICS, Ágnes	469
A sport pénzügyi irányai a kriptovaluták rendszerében	
FARAGÓ Beatrix – GÓSI Zsuzsanna – GAJZÁGÓ Gergő.....	489
A természetgazdálkodással összefüggő társadalmi konfliktusok és azok kezelésének gyakorlatai a hazai erdőgazdaságoknál	
BEDNÁRIK Éva – JÁMBORI Zsuzsanna – TAKÁTS Alexandra.....	503

A pénzügyi tudatosság vizsgálata egy primer kutatás tükrében¹

BARANYI Aranka² – BENCSIK Márta³ – CSERNÁK József⁴

Absztrakt: Az általunk választott kutatási téma a pandémia okozta változások hatásának vizsgálata a háztartások pénzügyi tudatosságára, melynek vizsgálati módszertana egy online kérdőíves felmérés volt 2022 februárjában. A primer kutatásunk során összegyűjtött adatokat a Microsoft Office programcsomag Excel táblázatkezelőjével, valamint az IBM statisztikai programjával az IBM SPSS Statistics-l elemeztük. Kutatásunkban a hipotézisek alátámasztására, leíró statisztikai módszereket, kereszttábla elemzést és khi négyzet próbát végeztünk el. A primer kutatásunk során arra kerestük a választ, hogy statisztikailag igazolható-e a háztartások pénzügyi tudatosságának változása a pandémia hatására. Kutatásunkban igazolódtak azon feltevések, hogy a pandémia komolyan befolyásolta a háztartások pénzügyek terén végzett tevékenységét.

Kulcsszavak: háztartások, megtakarítás, pénzügyi ismeretek, pandémia, befektetés

JEL-kódok: G20, G51

Examining financial awareness in the light of primary research

Abstract: The research topic we have chosen is to investigate the impact of pandemic changes on household financial awareness, using an online questionnaire survey in February 2022. The data collected during our primary research were analysed using the Microsoft Office suite Excel spreadsheet and IBM's statistical software, IBM SPSS Statistics. In our research, descriptive statistical methods, cross tabulation analysis and chi square test were performed to support the hypotheses. In our primary research, we sought to answer the question of whether the change in household financial awareness as a result of the pandemic is statistically verifiable. Our research confirmed the hypotheses that the pandemic had a significant impact on households' financial activities.

Keywords: households, savings, financial literacy, pandemic, investment

JEL Codes: G20, G51

---

¹ A kutatást az ÚNKP-21-2 azonosító számú projekt támogatta.

² Dr. Baranyi Aranka PhD egyetemi docens (*Associate Professor*)
Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar
(*University of Sopron Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics*)

³ Bencsik Márta közgazdász (*Economist*), Református Szeretettotthon, Mezőberény

⁴ Dr. Csernák József egyetemi docens (*Associate Professor*)
Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazdaságtudományi Kar
(*Óbuda University Keleti Károly Faculty of Economics*)

Bevezetés

A pandémia az egész világot érintő, hirtelen jött vírus, ami átrendezte a háztartások életét. A korlátozásokra, szankciókra nem lehetett előre felkészülni, így komoly problémákba ütköztek az emberek amennyiben nem volt egy biztonságos jelentő megtakarításuk. Kutatásunkban elsőként a megtakarítási attitűdökkel foglalkozunk majd ezek után, a magyar háztartások jövedelmi helyzetéről számolunk be regionális bontásban. A második részben térünk rá a pandémiára és annak hatásaira, melynek keretében megvizsgáltuk a társadalmi és gazdasági hatásokat, majd ezek után szemléltetjük, hogy a háztartások mennyire tudtak tudatosak maradni a pénzügyek terén. A munkánk során megfogalmaztunk két hipotézist, amit a primer kutatás során átfogóan megvizsgáltunk.

H1: Pandémia befolyásolta a pénzügyi instrumentumok utáni érdeklődést.

H2: A COVID hatására tudatosabbak lettek a pénzügyek terén a háztartások.

Kutatás további célja, hogy a hipotéziseken kívül további összefüggéseket találjunk, hogy a pandémia mennyire függ/függhet össze a háztartások pénzügyi tudatosságával.

Háztartások pénzügyekhez fűződő viszonya

A pénzügyi kultúra az MNB tanulmányában az alábbi módon kerül definiálásra: „A pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.” (MNB, 2008) Az emberek pénzügyi személyiség típusait már számos kutató próbálta felvázolni. A kutatások közép-pontjában egyaránt az állt, hogy mik azok a tényezők, amik befolyásolják az egyén pénzügyi magatartásának a kialakulását. Manapság kiemelt fontosságú közvetítők a pénzügyi attitűd kialakulásában a család, az iskola/oktatás és a média. Ezen három közvetítő közül a legfontosabb a család, ugyanis az ember már születésétől kezdve látja azt hogyan élnek, milyen normákat követnek a pénzügyekben és mennyire fontos a család számára a megtakarítás vagy akár az öngondoskodás. Az iskolában már a tudatosságot próbálják meg hangsúlyozni, hogy minden döntésnek súlya van. Fontos, hogy a pénzügyi döntések terén próbáljon meg az egyén mindnél több információt összegyűjteni az adott területről és ezek birtokában hozzon meg következetes döntéseket. Természetesen a média is nagy szerepet játszik manapság, elkerülhetetlen, hogy a hirdetések különböző reklámok ne gyakoroljanak hatást az egyén döntéseire. A Yamauchi és Templer elmélet (1982) alapján a pénzügyi magatartásokat négy dimenzió határozza meg. Az első dimenzióba a hatalom és presztízs tartozik, ahol a pénz a szimbolizálja az egyének számára a hatalmat és a siket egyaránt.

A második dimenziót képviseli az idő és megtakarítás, az ide tartozóknak a jövőre való felkészülés a legfontosabb, ennek érdekében az anyagi helyzetüket folyamatosan felügyelet alatt tartják. Céljuk, hogy elérjenek egy megtakarítás szintre, hogy ezt realizálni tudják. A harmadik dimenzió vezérelme a bizalmatlanság, az ide tartozó egyének számára a pénz jelenléte gyanakvásra ad okot és bizonyos esetekben félnek is tőle. A negyedik utolsó dimenzióba tartoznak a szorongó egyének, akik általában sokat idegeskednek. Fontos kérdés számukra, hogy mi lesz, ha nem lesz pénzük, ám ezzel ellentétesen cselekednek, mert az idegesség csökkentése érdekében vásárolnak. Furham kutatásában (1984) hat kategóriát különböztetett meg a pénzügyi viselkedés vonatkozásában. Az egyének a pénzt mércének használják, mégpedig az egymáshoz történő összehasonlítás során. Véleménye szerint a pénz mennyisége és a fölény egyenes arányban mozog. Mellan kutatásában kilenc személyiségtypust különböztet meg a pénzhez való viszony alapján. (Béres et al., 2015; Zsótér et al., 2016)

Mellan szerint a költekező kategóriába azon személyek tartoznak, akiknek az jelent boldogságot, hogy bármikor ki tudják elégíteni az aktuálisan felmerülő szükségleteiket. Ezt a vásárlási hajlamot sokszor egy külső inger befolyásolja. Náluk látható az, hogy messze áll tőlük a takarékoskodás. Az aszkétáknak problémát okoz a sok pénz tudata, így a hirtelen jött pénzekkel nem tudnak semmit sem kezdeni. Véleményük szerint a pénz birtoklásának negatív hatása van. A menekülő csoportjába azon egyének tartoznak, akik nem akarnak a pénzzel mindennap kapcsolatba lenni. Nekik nincs költségvetésük, elképzelhető az is, hogy azért cselekednek így mert nincs megfelelő pénzügyi ismeretük. A harácsolók legfontosabb célja, hogy a realizálható pénzeszközöket növelje, mert neki ez a hatalom gyarapodásával jár együtt. A következő típus a dorbézoló, akikre jellemző, hogy céljuk elérése érdekében tudnak spórolni, de ha olyan inger éri őket akkor bármit meg is tudnak vásárolni. Az aggodalmaskodóknak nincs elég önbizalmuk, tele vannak félelemmel, hogy nem tudják a dolgokat a kezükbe tartani. Így a pénzügyeik ellenőrzése folyamatos napirendi ponton van. Azok számára, akiknek a pénz egyenlő a szabadsággal és a kalanddal ők lesznek a kockázatvállalók. Képesek igen magas kockázatokat is vállalni, ami számukra izgalmat okoz. Ezzel ellentétben a kockázatkerülők nem vállalnak semmi kockázatot, a pénzüket otthon tartják, így teremtve biztonságos környezetet maguknak. Végezetül spórolósak azok a személyek, akiknek a pénz biztonság és ezáltal nehezen veszik rá magukat arra, hogy valamit is vásároljanak belőle, annak érdekében, hogy boldogság érje őket. (Német et al., 2017; Béres et al., 2015; Zsótér et al., 2016; Horváthné Kőkény–Széles, 2014; Kovács–Szóka, 2020)

A háztartások számára a klasszikus megtakarítási formák egy sokkal egyszerűbb lehetőség arra, hogy a fennmaradó jövedelmet lekössék. Alkalmos

azok számára, akik relatíve alacsony kockázatot kívánnak vállalni a biztos nyereség elérése érdekében. Ezzel szemben a befektetési formák egy komplexebb, magasabb pénzügyi háttérismeretet igényelnek. Leginkább azon háztartások preferálják, akik a magas, de bizonytalan nyereség reményében nagy kockázatot vállalnak. Így a befektetésekre a külső környezeti tényezők jelentős hatást gyakorolnak. A gyakorlatban előfordulhatnak a kombinált formák, ahol a pénz egy része befektetésként, másik része pedig megtakarításként van kezelve. (MNB, 2019)

Magyar háztartások jövedelmi helyzete

A megtakarítások realizálásához kell egy olyan jövedelmi szint, amelyből a szükségleteink kielégítése után még marad annyi forrás, hogy azt el lehessen helyezni megtakarításba. A jövedelem nagyságának alakulását számos makrogazdasági tényező befolyásolja. Ezek közül a három legmeghatározóbb, a gazdaság teljesítőképessége, a foglalkoztatás és az árszínvonal. Gazdasági folyamatok lezajlása után lehet érzékelni azt, hogy a háztartások valójában mekkora jövedelemhez jutnak. Ezt a szintet mutatja a nettó jövedelem. A nettó jövedelem az a jövedelem, amit a háztartások realizálnak az adók járulékok levonása után. (Ecopedia, 2022; Magyar, 2007) Az alábbi táblázatban a háztartások kiadásainak szerkezetét mutatjuk be regionális szinten.

1. táblázat: A magyar háztartások kiadásai

Régió	Kötelezettségek (Mrd Ft)	Fogyasztási kiadások (Mrd Ft)
<i>Budapest</i>	3348	2385
<i>Észak-Magyarország</i>	894	1019
<i>Észak-Alföld</i>	1325	1147
<i>Dél-Alföld</i>	1347	1085
<i>Közép-Magyarország</i>	2255	1311
<i>Közép-Dunántúl</i>	925	1044
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	1195	990
<i>Dél-Dunántúl</i>	813	736

Forrás: Saját szerkesztés az MNB adatai alapján

Bevételi forrás alapján a háztartások jövedelmét három fő csoportba tudjuk sorolni: munkajövedelem, társadalmi jövedelem és egyéb jövedelem. A munkajövedelem olyan természetbeni vagy pénzbeli javadalmasítás, ami a munkavégzéshez kapcsolódik és közvetlenül a munkavégzés ellenértékét testesíti meg. Továbbá munkajövedelemnek minősül a vállalkozási tevékenységből származó jövedelem is, ami többek között magába foglalja a mezőgazdasági

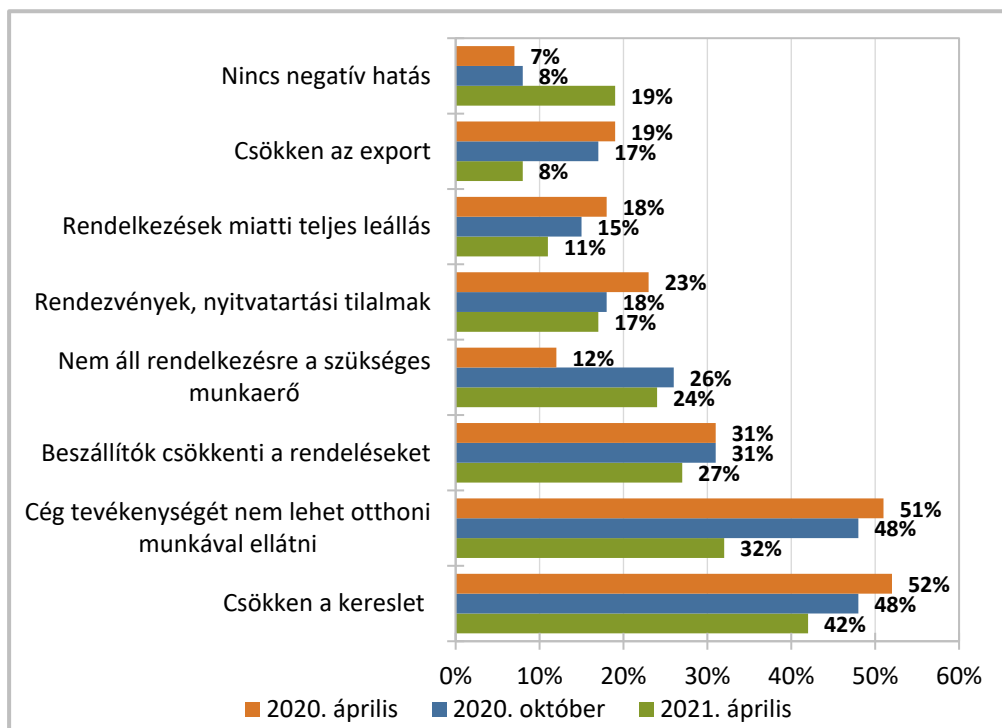
munkából, egyéni-, társas-, vagy külföldi vállalkozásból származó jövedelmet is. A háztartások azon bevételeinek az összessége, amit az állami juttatásokból realizálnak társadalmi jövedelemnek nevezünk. Az egyéb jövedelem alatt értjük azon pénzbeli javadalmakat, amiket a háztartások másik háztartástól kapnak. Ilyen javadalmazás lehet a gyermek-, feleség-, szülőtartás, 16 éven aluliak jövedelme, valamint a fentiekbe be nem sorolt rendszeres támogatások, különböző járó osztalék, kamat és árfolyam bevételek. (KSH, 2019) 2020. évben régiós szinten az egy főre jutó jövedelem tekintetében a legmagasabb értéket a közép-magyarországi régióban veszi fel, itt ez az összeg 73 497 ezer Ft volt. A legalacsonyabb pedig az észak-magyarországi régióban volt, ahol 28 465 ezer Ft-os értéket vett fel 2020-ban.⁵

A pandémia háztartásokra gyakorolt hatása

Nem túlzás, ha úgy fogalmazzuk, hogy a pandémia átrendezte a gazdaságot. A hirtelen változás okozta hatásokat nagyon nehezen tudták leereagálni a vállalkozások. Nagyon nagy veszteséget szenvedett el a turizmus, hiszen a szálloda bezárások miatt elveszítették bevételi forrásaikat, így a fennmaradásuk forgott kockán. Nincs turista nincs bevétel, de a dolgozóik ottmaradnak. Nekik biztosítani kellett a fizetést amennyiben nem akarták elveszíteni őket, ez csak a tartalékiak terhére mehetett. A pandémia másik negatív gazdasági hatása a munkaerőpiacot érintette. Ugyanis a szigorú korlátozásokra egyes vállalkozások csak az elbocsájtással, létszámleépítéssel tudtak reagálni. Nem csak a szállodák bezárása, de a nagy cégek leállása is közre játszott az elbocsájtásokban. Ugyanis, ha bezárnak akkor nincs szükség annyi munkaerőre és ebben a különösen nehéz időben csak ezzel tudták optimalizálni a költségeiket. Az első hullám csúcsán csaknem 400.000 ember keresett munkát, majd ez a szám a korlátozások enyhítése után elkezdett csökkenni. A második és harmadik hullám során ismét megugrott a munkanélküliségi ráta, majd ez megint csökkenni kezdett. 2022-re megközelítette a munkanélküliek száma a pandémia előtti állapotot. Nehéz helyzetbe kerültek a hazai beszállítók, ugyanis a nagy cégek leállításával nem tudtak időre szállítani az ágazatokba. Ez különösen az autóiparba éreztette hatásait hazánkban, nem érkeztek meg az alkatrészek, csúszik a gépjárművek összeszerelése és így az új modellek megjelenése. Egyes esetekben több mint egy évet kellett várni a még pandémia előtt lerendelt gépjárműre. Soha nem látott infláció alakult ki hazánkban, ami nem csak a hiteleket, befektetéseket érinti, hanem az élelmiszereket és a benzinárat is. Az építőipar is azon ágazatokba tartozik, ahol a pandémia igencsak éreztette a hatásait. A járvány erősödése miatt a határokat lezárták bizonytalan időre, így az építőanyagok meg-

⁵ https://sta.mnb.hu/Reports/powerbi/STA-PSZF/HaztVagyon_HU?rs:embed=true

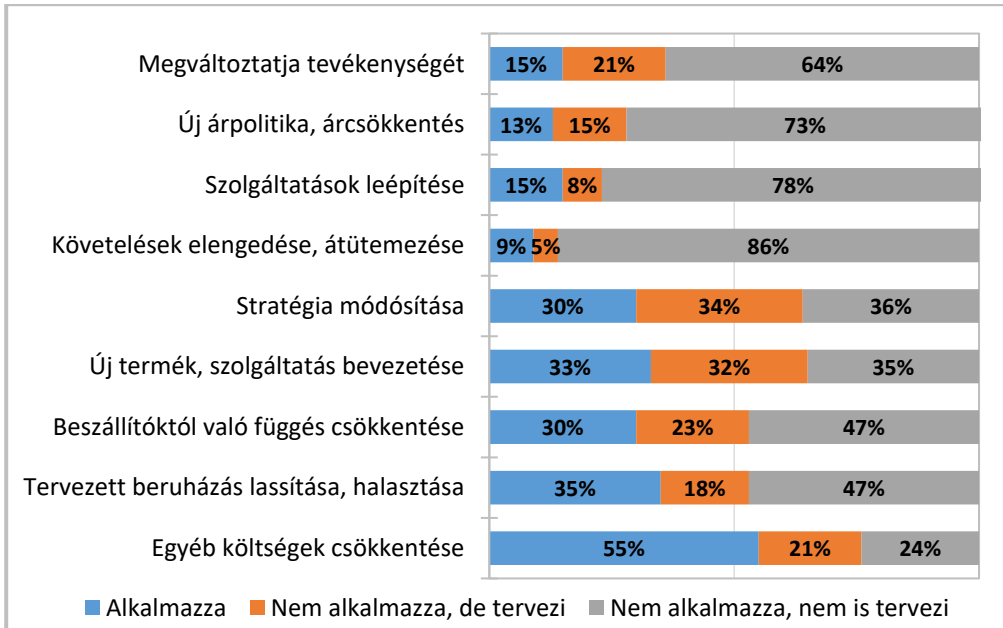
akadtak, amik a projektek csúszásához is vezettek. Nem csak a megkezdett projektek csúsztak, hanem a még el nem indított projektek is, hiszen a vállalkozó csak azután kezdi el az új projektet miután befejezi a már megkezdettet. A vállalkozásokat számos negatív hatás érte a járvány különböző hullámai alatt az alábbi ábra ezeket foglalja össze.

1. ábra: A vállalkozásokat érintő negatív hatások pandémia alatt

Forrás: https://gvi.hu/files/researches/639/koronavirus_kutatasi_fuzet_4_210528_.pdf

A Gazdaság és Vállalkozás Kutató Intézet által végzett felmérés szerint a válaszadók kevesebb mint negyede gondolta azt, hogy az első hullám alatt nem érte negatív hatás. Látható, hogy a vállalkozásokat az első hullám alatt érte a leginkább negatív hatás. A legtöbb probléma a kereslet körül alakult ki, ami döntően a lezárások miatt történt, hiszen így elmaradtak a turisták, ami a kereslet csökkenéshez vezetett. A másik nagy problémát a home office kialakítása jelentette. A vállalkozások 51%-nak okozott az első hullám alatt problémát a home office megszervezése. A harmadik hullámra már gyakorlottabbak voltak a vállalkozók hiszen itt már csak 32%-k nem tudta megoldani az otthoni munka lehetőségét. Most pedig nézzük meg azt, hogy az imént említett negatív hatásokra ki milyen „válságkezelési” stratégiát hozott meg. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért csak a harmadik hullám adatait szemléltetjük.

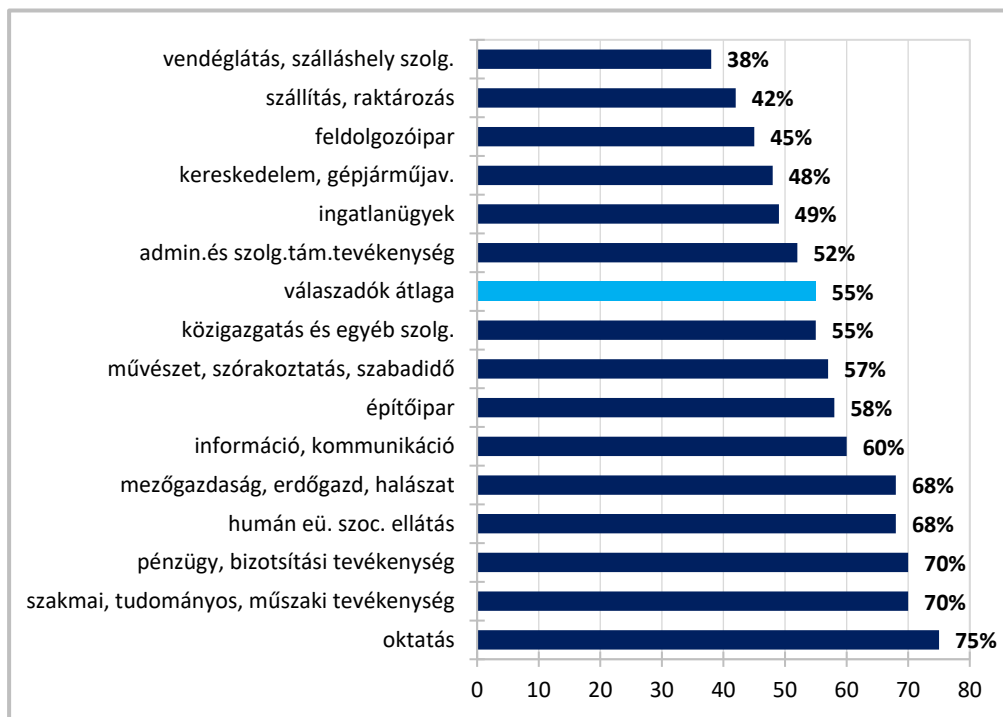

2. ábra: Válságkezelési stratégiák

Forrás: https://gvi.hu/files/researches/639/koronavirus_kutatasi_fuzet_4_210528_.pdf

Láthatjuk, hogy a válságkezelési stratégiák közül a kiadások csökkentése volt a leginkább alkalmazott megoldás a vállalkozások közt. Itt elsődlegesen a piaci pozíciók stabilizálása és javítása volt a cél, majd ezek után következett az átalakítás. A vállalkozások hosszú távú stratégiák mentén alkalmazkodtak a megváltozott piaci környezethez. A már használt leggyakoribb eszközök az egyéb, máshova nem sorolható költségek csökkentése 55%, a beruházások halasztását már 35%-a vizsgált vállalkozásoknak alkalmazta, a vállalkozások 33%-a vezetett már be új szolgáltatásokat vagy termékeket. Másik népszerű stratégia a beszállítóktól való függőség csökkentése, a vállalkozások 30%-a alkalmazta ezt, valamint a vállalkozások ugyancsak 30%-a készített hosszútávú terveket a válság mérséklése miatt. Látható az is, hogy mik voltak azok a stratégiák, amiket legkevésbé alkalmaztak válság csökkentésre. Ide tartozik a követelés átütemezése, a szolgáltatások és a késedelmes fizetés leépítése. A védekező intézkedések okozta korlátozások nehéz helyzetbe hozták a munkáltatókat. A korlátozásokra egyfajta megoldás volt a home office, ám ez nem minden szektorban nyújtott megoldást. Az MNB által vizsgált vállalkozások kicsivel több mint 50%-a vélekedett úgy, hogy szeretné a foglalkoztatotti létszámát megtartatani, de ez a helyzet csak két hónapig fenntartható véleményük szerint. A vállalkozások fele tudta 2-3 hónapig fenntartani az alkalmazotti létszámot a szabályzások alatt, sajnos volt olyan vállalkozás, aki nem rendelkezett annyi

megtakarítással, hogy hónapokig fenntartsa ezt a helyzetet. A probléma orvoslására a cégek több lehetőséget alkalmaztak. A vizsgált vállalkozások 46%-a távmunkában képzelte el a munkavégzés körülményeit, 44%-k csökkentett óraszámban részmunkaidős foglalkoztatásban, sajnos a vállalkozások 37%-a létszámcsökkentést választotta, míg nem 35%-k elküldte munkavállalóit fizetés nélküli szabadságra. Az utóbbi két opció nehéz helyzetbe sodorta a háztartásokat, hiszen a bevétel kiesés a megtakarítás felhasználáshoz vezetett. A megváltozott gazdasági helyzetben a foglalkoztatottak megtartási arányát az alábbi ábrán szemléltetjük.

3. ábra: A foglalkoztatottak megtartási arányát

Forrás: MNB vállalati felmérések eredményei

Az ábrából látható, hogy a felmérésben részt vett vállalkozások fele tervezte a létszám leépítést. A vállalkozások gazdasági aktivitásának nélkülözhetetlen összetevője a finanszírozás, melynek meghatározó szegmense a hitelhez jutás feltételrendszere. A vállalati hitelezés kiszámíthatóságát javíthatja a megfelelő garancia rendszer kiépítése. (Balog, 2018).

Egy mindennapos hasonlaltal élve a pandémia hatására „felnyílt az emberek szeme”, a hosszú távú pénzügyi tervezés szembe került a rövid távú tervezéssel. A járvány olyasfajta bizonytalanságot hozott magával, hogy a háztartások a tervezett hosszú távú beruházásait későbbi időpontra tolták. Elhagyták a

felesleges kiadásait, ami hatására tudatosabbak lettek a pénzügyek terén, a szabadidőre és az egyéb tevékenységekre költött kiadásait átcsoportosították és elkezdtek azon gondolkodni azon, hogy szükség lesz hosszú távú megtakarításra a később felmerülő ehhez hasonló hirtelen fellépő problémákra. Kimutatható kutatásokból, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 86%-a, a középfokú végzettséggel rendelkezők 76%-a, az alap szintű végzettséggel rendelkezők 61%-a vélekedett úgy, hogy szükség van hosszú távú megtakarításokra. Most pedig nézzük meg, hogyan alakult a magyar háztartások kiadásainak az összetétele.

2. táblázat: Magyar háztartások kiadásainak alakulása 2020-ban

Mire költöttünk 2020-ban?	EU	Magyar
<i>Rezsi (víz, gáz, áram, egyéb fűtőanyag)</i>	25,7	22,77
<i>Ételek és alkoholmentes italok</i>	14,8	18,7
<i>Közlekedés</i>	11,6	11,3
<i>Egyéb áruk és szolgáltatások</i>	11,5	8,6
<i>Rekreáció és kultúra</i>	7,8	6,7
<i>Lakberendezés és háztartási felszerelés</i>	6,0	5,5
<i>Éttermek és hotelek</i>	6,0	6,3
<i>Egészség</i>	4,6	4,2
<i>Alkoholos italok és dohányáru</i>	4,4	8,0
<i>Ruházat és cipők</i>	4,1	3,1
<i>Kommunikáció</i>	2,6	3,0
<i>Oktatás</i>	0,9	1,8

Forrás: Eurostat alapján saját szerkesztés

A táblázatból láthatjuk, hogy a magyar háztartások átlagos költségei az uniós átlag körül mozognak. Némileg magasabb értéket mutat az élelmiszerek kiadásai, hiszen hazánkban az 3%-kal magasabb az Uniós átlagnál. Rezsire, rekreációra, valamint egyéb szolgáltatásokra az Uniós átlag alatt költöttek a magyarok.

Anyag és módszer

A primer kutatás során összegyűjtött adatokat a Microsoft Office programcsoomag Excel táblázatkezelőjével, valamint az IBM statisztikai programjával az IBM SPSS Statistics-1 elemeztük. Az utóbbi program segítségével komplexebb elemzéseket is végre tudtunk hajtani. A kérdőívre érkezett válaszokat először Excelbe importáltuk majd ezek után elvégeztük a szükséges tisztításokat, rendezéseket, majd ezek után a kapott adatokat exportáltuk az SPSS rendszerébe.

Kutatásunkban a hipotézisek alátámasztására, leíró statisztikai módszereket, keresztábra elemzést és khi négyzet próbát is végeztünk. Leíró statisztikai módszerek segítségével történik meg a primer kutatás során összegyűjtött adatok rendezése és leírása. A leíró statisztika a változókat külön-külön elemzi a hozzájuk legjobban illő statisztikai mutatókkal. Ezáltal a fő célja az adatok tisztítása, valamint rendezése majd egy adatbázisban való elhelyezése, illetve a változók jellemzőinek a bemutatása. Az eredmények szemléletesebb ábrázolása érdekében gyakran alkalmazza a táblázatos elrendezést és a grafikus megjelenítést is. Khi négyzet próba két kategorikus változó közti kapcsolat feltárására irányul. Amely során választ ad arra a kérdésre, hogy a vizsgált két ismerv között van-e szignifikáns kapcsolat, így nominális vagy ordinális mérési szintű változók esetén célszerű alkalmazni. Egyértelmű kapcsolat esetén függvényeszerű, valószínűsíthető kapcsolat esetén sztochasztikus kapcsolatról beszélünk. Ha a két ismerv között nincs kapcsolat akkor pedig függetlenségről beszélünk. Ha számokban fejezzük ezt ki akkor, ha a szignifikancia szint 5% alatti akkor van kapcsolat a két ismerv között, amennyiben ez a szám 5%-on felüli akkor nem beszélünk kapcsolatról, függetlenség áll fent. A kapcsolatok szorosságát a Cramer's mutató írja le, melynek értéke 0 és 1 közti sávban mozoghat. Amennyiben az érték nullához nagyon közeli akkor függetlenség feltételezésére ad okot, 0,5-ös érték közepes mértékű kapcsolat fennállását jelzi, végezetül az 1 közeli érték nagyon erős kapcsolatot feltételez. (Sajtos–Mitev, 2007; Székelyi–Barna, 2005)

Primer kutatás eredményei

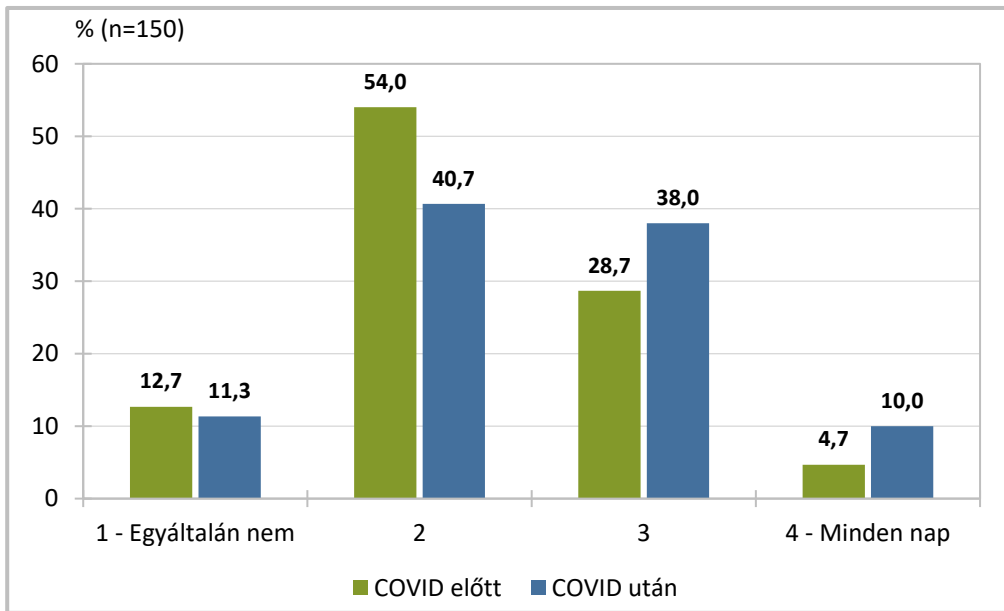
Az általunk választott kutatási téma a pandémia okozta változások hatásának vizsgálata a háztartások pénzügyi tudatosságára, melynek vizsgálatára egy kérdőíves kutatást alkalmaztunk. A kérdőíves kutatás 2021 decemberétől 2022 februárjáig volt elérhető. A kérdőívet online és papír alapon is ki lehetett tölteni. Online 80 db míg papír alapon 70 db kitöltés érkezett a vizsgálati időszakban, így a kiértékelés során egy 150 fős mintával tudtunk dolgozni. Kérdőívünk 21 kérdésből állt, amely vegyesen tartalmazott személyes kérdéseket, pénzügyi irányultságot felmérő kérdéseket és jövedelmi helyzetet felmérő kéréseket is. A kérdőív elején leginkább a jövedelmet, jövedelmi helyzetet felmérő kérdések szerepeltek, ezt követték a pénzügyi irányultságot felmérő kérdések majd végezetül a személyes kérdések voltak. A kutatás elején két hipotézist fogalmaztunk meg.

H1: Pandémia befolyásolta a pénzügyi instrumentumok utáni érdeklődést.

H2: A COVID hatására tudatosabbak lettek a pénzügyek terén a háztartások.

Kérdőívvel a pénzügyi tudatosságot vizsgáltuk a pandémia ideje alatt. A $n=151$ fős mintának több mint a 2/3-a azaz 77%-a női, 1/3-a azaz 23%-a pedig

férfi kitöltő volt. A válaszadók nagy többsége, 80%-a Békés megyében él, míg 12,7%-k Vas megyei lakos volt, 3%-a pedig Borsod-Abaúj-Zemplén megyében él. A rendelkezésre álló adatok alapján 19-72 éves kor közötti válaszadók töltötték ki a kérdőívet, döntően a 32-40 korosztályba tartozók, ők az összes kitöltés 32%-át birtokolják. A 41-50-es korosztály is nagy számban töltötte ki a kérdőívet, ők az összes kitöltés 27%-t tették ki. A válaszadók több mint fele rendelkezik valamilyen felsőfokú végzettséggel. 15%-k egyetemi, 10%-k főiskolai, 27%-k OKJ bizonyítvánnyal, csupán a kitöltők 1% rendelkezik doktori diplomával. A kitöltők kevesebb, mint 11%-a rendelkezik érettségivel alacsonyabb iskolai végzettséggel. A válaszadók 93%-a alkalmazottként dolgozik, míg 4%-k vezetői beosztásban, a kérdőív kitöltésének állapotában munkanélküli, csupán 2% volt. A válaszadók csaknem fele 44%-k tanult pénzügyi ismereteket, 56%-k pedig nem tanult pénzügyi ismereteket. Hipotéziseink vizsgálatára keresztábra elemzést alkalmaztunk, a kapcsolatok szorosságát pedig khi négyzet próbával vizsgáltuk meg. Kérdőívünk 11. kérdésénél megkérdeztük a kitöltőktől, hogy miként követték nyomon a megtakarítási formák hozamváltozását a pandémia előtt és után. A kapott értékeket az alábbi ábrán mutatjuk be.

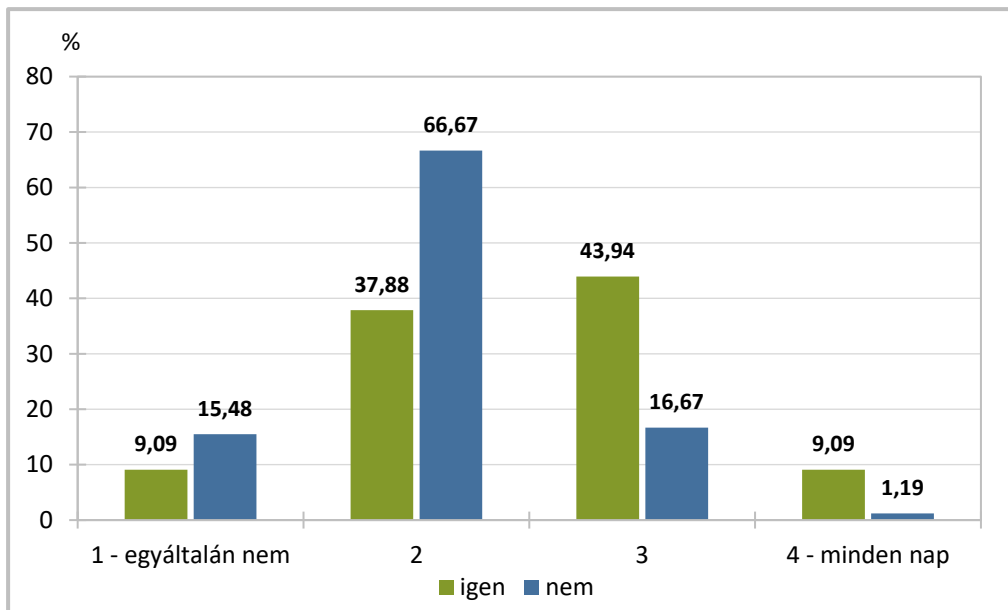
4. ábra: A megtakarítási formák hozamváltozásának nyomon követése

Forrás: A kérdőív alapján saját szerkesztés

A kitöltők a COVID előtt kevésbé kísérték nyomon a megtakarítási formák hozamváltozásait, hiszen 54%-k azt válaszolta, hogy nem igazán érdekli, miként alakulnak a számok. Ám a COVID hatására a háztartások elkezdtek érdeklődni ez iránt és 38%-k már nyomon követte a hozamváltozásokat. Ennek

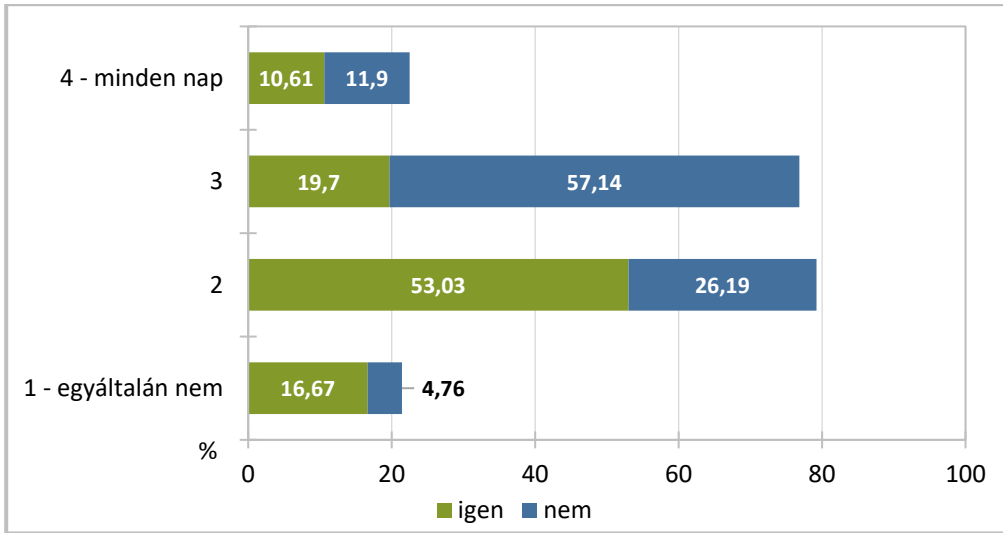
számos oka lehet, ami egy későbbi kutatás alapját is adhatja. További kapcsolatot keresve, elsőként azt vizsgáltuk meg, hogy a kitöltők nemekbe való tartozása és a megtakarítási termékek iránt tanúsított figyelem között van-e kapcsolat. Ám itt a szignifikancia szint 5% felett volt, így a nemek nem befolyásolták a kérdésre adott választ. Ezek után megnéztük azt, hogy pénzügyi ismeretek birtokában, hogy válaszoltak a kitöltők. Itt a khi négyzet próba értéke nagyon alacsony lett, így kapcsolatot véltünk felfedezni a pénzügyi ismeret és a megtakarítási termékek hozamváltozásának nyomon követése közt. A kapott eredményeket az alábbi két diagram ábrázolja. Itt jegyezzük meg hogy a Pénziránytű által végzett felmérés szerint a lakosság válsághelyzetekben érzékenyebb pénzügyi kérdéseit illetően. (Pénziránytű, 2020; Széles–Szabó, 2022)

5. ábra: A megtakarítási formák hozamváltozásának nyomon követése

Forrás: A kérdőív alapján saját szerkesztés

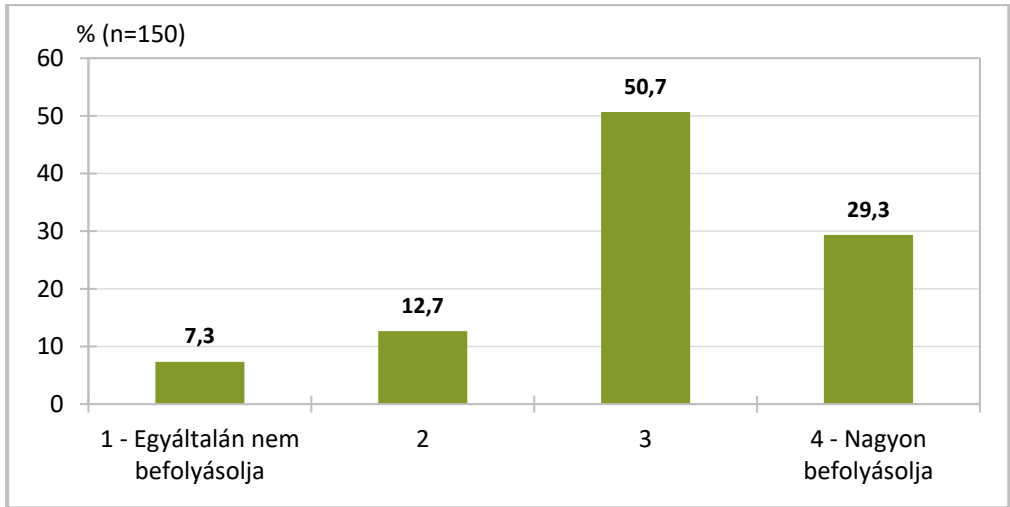
A diagramból látszik, hogy a kitöltők már a pandémia előtt is pénzügyi ismeretek birtokában többen kísérték figyelemmel a megtakarítási termékek hozamváltozását. Ugyanis a pénzügyi ismerettel rendelkező kitöltők 9% naponta mígnem 44% követte sűrűn figyelemmel a hozamváltozásokat. Ezzel ellentétben a pénzügyi ismerettel nem rendelkezők csupán 17% válaszolta azt, hogy nyomon követi a hozamváltozásokat. Most pedig nézzük meg, hogyan alakultak ezek az értékek a pandémia hatására.

6. ábra: A megtakarítási formák hozamváltozásának nyomon követése a pandémia alatt

Forrás: A kérdőív alapján saját szerkesztés

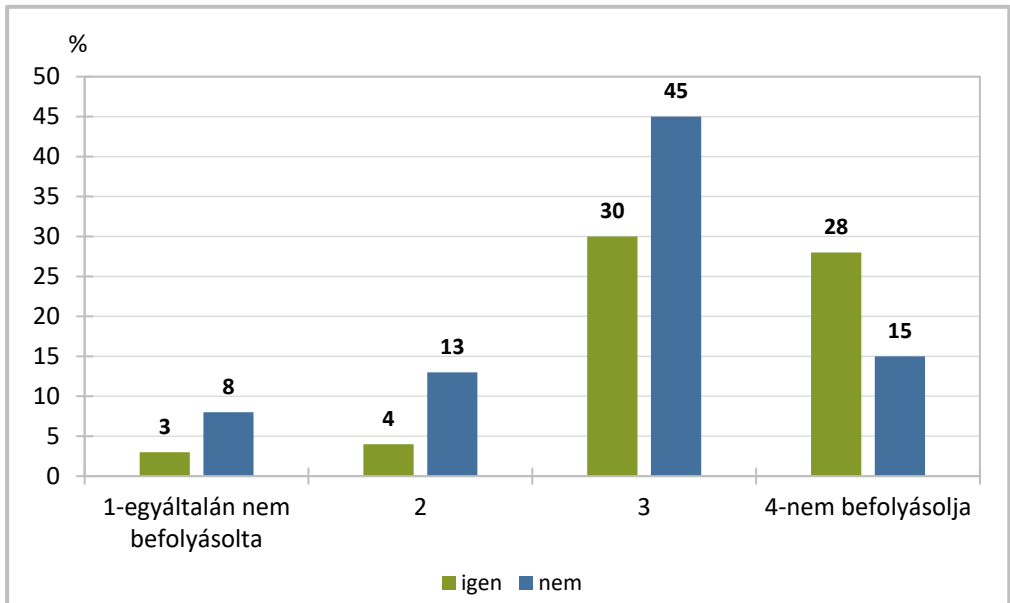
A diagramból látható, hogy a pénzügyi ismerettel rendelkezők a pandémia hatására a sokkal inkább nyomon követték a megtakarítási termékek hozamváltozást, mint előtte. A kitöltők 17% minden nap, míg 53% sűrűn követte figyelemmel a hozamváltozásokat. A pénzügyi ismerettel nem rendelkezők 4% minden nap, míg 26% pedig sűrűn követte nyomon a hozamváltozásokat. Az imént ismertetett diagramok alapján az első hipotézisünk igazolást nyert, miszerint a pandémia befolyásolta a pénzügyi instrumentumok utáni érdeklődést. Mélyebb vizsgálat után az is kiderült, hogy a pénzügyi ismeretek birtokában a kitöltők jobban követték nyomon a megtakarítási termékek hozamváltozását. A pandémiának tekinthetjük ezt egy pozitív hozadékának is, hiszen az emberek elkezdtek azt figyelni, hogy milyen módzatokba érdemes a pénzüket elhelyezni. A 14. kérdésnél kíváncsiak voltunk arra, hogy a pandémia miként befolyásolja a kitöltőt: pénzügyi döntésekben, tudatos vásárlásban, fogyasztási szokásban, aggodalmaskodásban, megtakarítások felhasználásában, hitelfelvételben, egészségügyi kiadásokban, home office-ban, számítástechnikai eszközök kiadásában, online vásárlásban. A kérdésre adott válaszok az alábbiak szerint alakultak:

7. ábra: A COVID 19 befolyása a tudatos vásárlásra

Forrás: A kérdőív alapján saját szerkesztés

A kérdőívet kitöltő háztartások csaknem 2/3-a tudatosabban vásárol a pandémiás helyzet óta. Csaknem a válaszadók 30%-t nagymértékben befolyásolta a pandémiás helyzet a tudatosságban, mígnem 50%-ot közepes mértékben befolyásolta a pandémiás helyzet. Az első hipotézis során feltárt ismeretek birtokában megvizsgáltuk azt, hogy vajon a pénzügyek terén is a pénzügyi ismerettel rendelkező kitöltők lesznek-e tudatosabbak.

8. ábra: Tudatos vásárlás és a pandémia kapcsolata

Forrás: A kérdőív alapján saját szerkesztés

Elsőként kapcsolatot a tudatos vásárlásnál véltünk felfedezni. Itt a pénzügyi ismerettel rendelkező kitöltők 28% sokkal tudatosabban vásárolt a COVID hatására, mígnem a kitöltők 30% pedig tudatosan vásárolt. A pénzügyi ismerettel nem rendelkező kitöltők esetében 16% vásárolt csupán sokkal tudatosabban a pandémia hatására és 46%-uk vásárolt tudatosan a pandémia hatására. Pénzügyi ismeretek birtokában a kitöltők megváltoztatták a fogyasztási szokásaikat és tudatosabban kezdtek vásárolni. A pénzügyi ismereteket tanult kitöltők 22%-a nyilatkozott úgy, hogy a pandémia hatására nagymértékben megváltoztatta a fogyasztási szokásait, míg 16%-a változtatott a fogyasztási szokásain.

Összegezve a második hipotézis során végzett kutatási eredményeinket, e hipotézis is igazolást nyert.

Összefoglalás

Kutatásunk fő témája annak vizsgálata, hogy a pandémia milyen hatást gyakorolt az általunk megkérdezett háztartások pénzügyi kérdésekkel kapcsolatos magatartására. Az első hipotézisünk alátámasztást nyert, a pandémia igenis befolyásolta a pénzügyi instrumentumok utáni érdeklődést. Megvizsgáltuk, hogy a pénzügyi ismeretek birtoklása és a megtakarítási termékek hozamváltozása között van-e kapcsolat. Erős kapcsolat állt fent a pénzügyi ismeretek birtoklása és a pénzügyekkel kapcsolatos tudatosság között. Ennek az oka, hogy a kitöltők a pénzügyi ismeretek birtokában fel tudták mérni a helyzet súlyát és kis késéssel már tudtak is rá reagálni a hirtelen fellépő helyzetre, akár a vásárlási szokásaik átalakításával vagy a fogyasztási szokásaik átalakításával. A hipotézisek során elvégzett khi négyzet próba eredményeit az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

3. táblázat: Az elvégzett khi négyzet próba eredményei

Hipotézis	Vizsgált kérdés	Vizsgált kapcsolat	Khi négyzet próba eredménye
H1	A megtakarítási formák hozamváltozásainak nyomon követése	Nemekbe való tartozás	Nincs kapcsolat
		Pénzügyi ismeretek birtoklása	Van kapcsolat
H2	Pandémia hatása tudatos vásárlásra	Nemekbe való tartozás	Nincs kapcsolat
		Pénzügyi ismeretek birtoklása	Van kapcsolat
	Pandémia hatása a fogyasztási szokásokra	Nemekbe való tartozás	Nincs kapcsolat
		Pénzügyi ismeretek birtoklása	Van kapcsolat
	Pandémia hatása amunkavégzés körülményére	Nemekbe való tartozás	Nincs kapcsolat
		Pénzügyi ismeretek birtoklása	Van kapcsolat

Forrás: A kérdőív alapján saját szerkesztés

A pénzügyi ismeretek birtokában az emberek sokkal inkább tudatosabbak és körültekintőbbek voltak a pandémia hatására adott cselekedeteikben. Fontosnak tartjuk, hogy minél többen rendelkezzen egy alap szintű pénzügyi ismerettel, hogy a hirtelen jött helyzetekre tudjon észszerűen reagálni.

Irodalomjegyzék

- MNB Statisztikai Portál. (2022): A „Miből élünk” háztartási vagyonfelmérés eredményei, 2020. Letöltve: 2022.09.15.
https://sta.mnb.hu/Reports/powerbi/STA-PSZF/HaztVagyon_HU
- MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet. (2020): A koronavírus-járvány gazdasági hatásai a magyarországi vállalkozások körében – kapacitáskihasználtság, likviditás, létszámváltozások, bérváltozások és értékesítési árak. 2020/4. Letöltve: 2020.09.14.
https://gvi.hu/files/researches/618/koronavirus_kutatasi_fuzet_2_200826.pdf
- Balog Á. (2018): A KKV-szegmens hitelezési folyamatainak elemzése a hitelgaranciák tükrében, az Európai Unióban. Hitelintézeti Szemle / Financial and Economic Review 17(1):62–82.
- MNB Pénzügyi Navigátor. (n.a.): Befektetések és megtakarítások. Letöltve: 2022.10.11.
<https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/befektetes-megtakaritas>
- Béres D. – Huzdik K. – Németh E. – Zsótér B. (2015): Pénzügyi személyiség. A magyar lakosság pénzügyi magatartása, szokásai és attitűdje. Kutatási jelentés. ISBN: 978-963-12-3815-0. Letöltve: 2022.10.01.
https://penziranytu.hu/sites/default/files/csatolmany/penzugyi_szemelyiseg_kutatasi_jelentes_2015_11_02.pdf
- Ecopedia. (2022): A megtakarítás fogalma. Letöltve: 2022.10.11.
<http://ecopedia.hu/megtakaritas>
- Furnham, A. F. (1984): Many Sides of the Coin: The Psychology of Money Usage Personality and Individual Differences, 5. (5):501–509.
- Horváthné Kökény A. – Széles Zs. (2014): Mi befolyásolja a hazai lakosság megtakarítási döntéseit? Pénzügyi Szemle/Public Finance Quarterly 59 (4):457–475.
- KSH. (n.a.): Jövedelem és fogyasztás (2019)
<https://www.ksh.hu/jovedelem-es-fogyasztas>
- Kovács T. – Szóka K. (2020): A pénzügyi kultúra és pénzügyi tudatosság helyzete XV. Soproni Pénzügyi Napok „Fenntartható gazdaság – fenntartható pénzügyek” pénzügyi, adózási és számviteli szakmai és tudományos konferencia: Konferenciakötet ISBN: 978-615-80230-6-1, 104–112.
http://publicatio.uni-sopron.hu/1969/7/SPN_2020_Konferenciakotet_pp.104-112.KovacsTamas-SzokaKaroly.pdf
- Magyar G. (2007): Pénzügyi Navigátor. Student Szakkönyvüzlet Kft.

- Magyar Nemzeti Bank. (2008): Együtműködési megállapodás a pénzügyi kultúra fejlesztéséről. MNB-PSZÁF. Budapest. Letöltve: 2022.09.15.
<https://www.mnb.hu/letoltes/0415mnbpszafmegallpodas-penzugyi-kultura-fejlesztte.pdf>
- Mellan, O. (1997): Barátságban a pénzzel. Helikon Kiadó. p. 266.
- Németh E. – Zsótér B. – Luksander A. (2017): A 18-35 évesek pénzügyi kultúrája – a pénzügyi sérülékenység háttértényezői. *Esély*, 2017/3. Tanulmány. 1–34.
http://real.mtak.hu/55795/1/Esely_2017_3_1_1_Nemeth_Zoler_Luksander_15_35_evesek_v6_1_1_u.pdf
- Pénziránytű (2020): Válság idején válunk pénzügyileg tudatosabbá. Sajtóközlemény.
<https://www.penziranytu.hu/valsag-idejen-valunk-penzugyileg-tudatosabba>
- Sajtos L. – Mitev A. (2007): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv. Alinea Kiadó, p. 404.
- Székelyi M. – Barna I. (2005): Túlélőkészlet az SPSS-hez – Többváltozós elemzési technikákról társadalomkutatók számára. Typotex Elektronikus Kiadó Kft., Budapest.
- Széles Zs. – Szabó Z. (2022): Saving Intentions and Behaviour of International University Students. In: Obádovics, Cs. – Széles, Zs. (szerk.): A termelési függvényektől az okos gazdálkodásig: Jubileumi tanulmánykötet I. Sopron: Soproni Egyetem Kiadó, 120–139.
- Yamauchi, K. T. – Templer, D. I. (1982): The development of a Money Attitude Scale. *Journal of Personality Assessment*, 46(5):522–528.
DOI: https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4605_14
- Zsótér B. – Németh E. – Béres D. (2016): A pénzügyi kultúra személyiség-, attitűd- és viselkedésbeli komponensei. *Kultúra és közösség*. IV. folyam VII. évfolyam 2016/III. szám.